

Štefan Dečanski, kralj serbski.

Milutin, kralj serbski, se je štirikrat ženil; malopridnež je namreč vsaki pot poprejšnjo ženo od-tiral (spodil). V zakonu s prvo ženo je dobil sina Štefana. Ko je bil s četrto ženo, Gerkinjo Simo-nido, oženjen, ga hoče njena mati Jerina z darili in drugimi zvižacami premotiti, da nebi kraljestva Štefanu, ampak enemu njenih sinov prepustil. Štefan to zvediti in še poverh da je njegov oča v Jerinin na-klep privolil, naumi očetu še za njegovega življena prestol in venec oteti. Pridobi si več pomočnikov in gre z veliko vojsko nad očeta. Skesa se in pade pred očeta na kolena. Oče mu obljubi odpustiti; ali kmalo ga da zvezati, mu oči z razbeljenim železom oslepiti, in ga (leta 1307) z njegovima sinoma vred v Carigrad odpeljati. Štefan je v Carigradu ne-prestano z zavezanimi očmi prebival, četudi ni bil povse oslepel.

Kakih deset let potem vmerje Jerina, in du-hovščina pregovarja Milutina, svojega sina Štefana iz Carigrada pozvati. Milutin stori to, mu da Dio-klejo za stolno mesto ali sedež, in sklene po veli-kih vojskah leta 1321.

Zdaj prevzame vladarstvo Štefan. Po Milutino-

vej smerti pa je bilo ostalo v Serbii veliko stranskih (ptujih) vojakov, ki po mestih nepokoj delajo in ljudem siloma blago jemljejo, nato se pa sami saboj razpro, in drug drugu (to je tovarš tovaršu, ali eden drugemu) dobitek otemlje. V tej zmotnjavi pošlje duhovščina po Štefana v Dioklejo. Nemudoma pride, se pokaže narodu, pravi, da je vsled čudeža božjega spregledal, in da ne bode več nosil zaveze na očeh, ker lepo vidi, kakor drugi ljudje. In zares slišiš še dan danes med serbskem narodom pripovedko, da mu je bil žalostno šetajočemu pred Carigradom eden velikih angelov zdrave oči prinesil, in izpred njega zgignul, preden se mu je vtegnul zahvaliti prevelikega veselja, da vidi spet rumeno solnce, beli dan.

Štefan je venčan, in si da zdaj ime „Uros“, Dečanski pa mu velijo, odkar je samostan „Dečane“ sozidal.

(Konec sledi.)

Kratka slovnica slovenskega jezika.

§. 9. Število ali broj.

Broj kaže, ali se od ene, ali od dvéh, ali od več oséh ali reči govori. Broj je tedaj troji: edinobroj, če od ene, dvobroj, če od dvéh, višebroj, če od več oséh ali reči govorimo.

Več imen je, ki imajo ali samo edino-, ali samo višebroj; takih, da bi imela samo dvobroj, pa ni v našem jeziku. Od udov, ki jih telo le po dvoje ima, govorimo rajše v višebroj kot v dvobroju; n. p. roke, noge, oči, ušesa (ali uha) me bolijo, ne pa: roki, nogi, oči, ušesi (ali uhi) me bolite. Samo tačas, kedar imajo taka imena številnici „dva-e“, „oba-e“ pred saboj, se rabijo tudi dvobrojno; n. p. samo z dvema nogama, z obema rokama. (Kaj več od imen, ki so samo v edino- ali višebroju navadna, na drugem mestu.)

§. 10. Sklon in sklanja imen.

Spremena imen poprék se imenuje sklanja; vsaka posebna spremena pa sklon.

Slovenska imena se dajo v vsakem broju šestero spremeniti, toraj je šest sklonov:

1. sklon ali imenovanik,
2. sklon „ rodivnik,
3. sklon „ prisvojitnik, *dayavnik*
4. sklon „ kazavnik, *šest kazavnik*
5. sklon „ mestnik,
6. sklon „ druživnik.

V katerem sklonu ime stoji se spozna po končaju, naj laglje pa po vprašanju.

Na vprašanje

1. kdo? ali kaj? stoji imenovanik,
2. čiga? „ česa? „ rodivnik,
3. komu? „ čemu? „ prisvojitnik,
4. koga? „ kaj? „ kazavnik,
5. kje? „ „ mestnik,
6. s kom? ali s čim? ali druživnik.

S prašavnimi besedami: kdo? čiga? komu? koga? s kom? se poprašuje pri imenih živih, — z besedami: kaj? česa? čemu? kaj? s čim? pa pri imenih neživih stvari. „Kje?“ služi za oboje; n. p.

Brat našega soseda hvali s svojima sinoma prijatlom pri kerčmarici vaše hlapce.

Kdo hvali? Brat (edinobrojni imenovanik);

Čiga brat? našega soseda (edinbr. rodivnik);

Koga hvali? vaše hlapce (višebrojni kazavnik);

Komu ga hvali? prijatlom (višebr. prisvojitnik);

Kje „ „ ? pri kerčmarici (edinobr. mestnik);

S kom „ „ ? s svojima sinoma (dvobrojni druživnik).

Bunka palice je razbila naši hiši pri vertu s svojo močjo okno.

Kaj je razbilo? Bunka (edinobr. imenovavnik);

Česa bunka? palice („ rodivnik);

Kaj je razbila? okno („ kazavnik);

Čemu? naši hiši („ prisvojitnik);

Kje? pri vertu („ mestnik);

S čim? s svojo močjo („ druživnik).

Sklanje imamo tri, ali: vsa imena slovenskega jezika se po tréh sklanjah spremenjavajo ali sklanjajo, in sicer: po prvi moška, po drugi ženska, po tretji srednja imena. *)

(Dalje sledi.)

Imenitne lastnosti morja.

(Dalje.)

Po pritoku morje, preden se odtok začne, skoraj čertert ure miruje; ravno tako po odtoku, preden se spet pritok začne. Vsaki dan (v 24 urah) je po dvakrat pritok, po dvakrat odtok. To gibanje morja pa je še mnogoverstniše koristno, kot da vsmrajenju vkljubuje. Dostikrat ostane kakšna ladija na klečeti**), ki jo pritok vzdigne in reši. To gibanje morja pomnožuje rast in življenje morskih rastlin in živali. Sleherni červec o tem nepokoju vode veselo gomzi, ker mora morje tudi zavoljo nje ga naraščati in uplahovati. Kako dobrotljiv je vendar Bog!

Morje je zavoljo svoje velikosti in okrogle podobe naše zemlje, na kateri leži, neprezerno in mirovaje enako svetlemu, neizmernemu zerkalu. Pa ravno to tiho, svetlo zerkalo se včasih o viharju strahovito vnemiri in meče valove visoke kot hiše, ki naj večje ladije pokrivajo, in vse v brezdno pogrezujejo. Velikokrat ladijo vihar v kakšno steno buši, da se na kose razletí in se tako ljudje z vsim blagom potopé. Nepopisljivo je bučanje nevihte na morju, ki ladijo veliko kakor grad, kot kakšno pero sem ter tje meče. Tačas pade tudi naj večji hudobnež v ladii na kolena in prosi Boga, ga strašne smerti rešiti. Toraj pravi pregovor: „Kdor molit' ne vé, na morje naj gré. Morje nikoli popolnoma ne miruje; sape in sapice vsaj poveršnino vnemirjujejo. Pred kako nevihto pa vse smertno potihne, se napenja, černeje prihaja, nazadnje po-

*) Ta razdelitev Potočnikove slovnice po spolih nam bolj dopade od razdelitve slov. imen v štiri ali več sklanj; toraj se je poprimemo. Želeti bi bila edinost. Vrdn.

**) Poglej zadnjo stran.

černi kot črnilo, in iz tega mornarji strahoma posnamejo, da je nevihta blizo.

Tudi potresi so na morju, kakor na suhem. Že večkrat so vidili iz valov sopar in dim se kaditi, in podmorske ognjene gore mečejo včasih tako velike vnetljive snutke iz sebe, da lahko človeka nesejo.

Med posebno gibanje morja grejo tudi tako imenovane struge. Je sapa jaka (močna), derejo; je slaba, tečejo počasi. Ene struge tečejo pod vodo, ene zgoraj; ene tečejo od vzhoda proti zapadu; ene ravno od zapada proti vzhodu, in ene navskriž. Zgoraj po morju je tedaj včasih vse tiho, četert ure pod vodo pa velika struga, tako rekoč tekoča reka; ali zdolaj je vse mirno, po verhu pa velike struge, ki iz jutrovega morja v severno in iz tega spet nazaj tečejo. Koliko čudo zares!

(Konec sledi.)

Jedna Avstrija čez šest francoskih dežel.

(Resnična zgodba.)

Komaj je bila letos v Terstu kolera minula, so že spet vsi ljudje od politike, to je od vladarskih reči govoriti začeli, kakor leta 1848, in ni se bilo mogoče nikamor obrniti, nikamor stopiti, kjer nebi bil jeden ali drugi od politike govoril, prašal, svetoval, ali lagal, da je bilo kaj. — To se je zgodilo tudi v Terstu okoli božičnih praznikov v neki kerčmi, v kateri je bilo med drugimi ljudmi, tudi nekoliko brodarjev (marinarjev). Šest jih je sedelo skup pri jedni mizi, in so tako kričali, da ni bilo obstati. Leti so bili brodarji francoskega vojnega parobroda. Ker so vidili, da pri drugi mizi avstrijski mornar sedi, in molčeč svojo južino pojedaj, (Dalmatinec je bil), so Francozi čez Avstrijo gerdo govoriti začeli. — Dalmatinec jih dvakrat tiho pogleda; ko se mu je pa zadosti zdelo, reče: Avstrijan sim, in zavoljo tega vas opominjam, od Avstrije po pravici govoriti! — Kaj ti, šleva! nam boš zapovedoval, jeli ne veš, da Francosko se ne boji šest vaših držav? — Vsaki vas šestkrat debelo laže, odgovori Dal-

matinec. — Tiho, mi nismo lažniki, ti si pa uboga reva! — Naj sim reva, pa vam lahko pokažem, da moje besede niso laž, in sim pripravljen vam svoje govorjenje hitro poterčiti.

Pri teh besedah si rokave svoje srajce zaviha, stopi čez mizo k Francozom, oklofuta vsih šest, dá takó kerčmi mir, plača svojo pijačo in smehoma reče: Jedna Avstrija je zmagala šest francoskih dežel, in odide na svojo ladijo.

J. N. Kuk.

Deklič kratkega pogleda.

(Prilika po Šubertu.)

Kmet je imel edino hčerko, ki je bila revica kratkega pogleda. Pri svetlem solncu, okoli poldana, je vendar kakke tri korake pred sabo razločila, jeli stvar, ktera se ji je bližala, človek, jeli kakšno drugo živo bitje; v večjej dajli, ali o meglenem vremenu pa ji ni bilo moč. Ako je kdo le malo pazil, je lahko spoznal, da dekle ni ostrega pogleda.

Zdaj je stanoval v soseski revice nekega najemnika sin, kteri bi jo bil rad za ženo vzel. Ker mu pa ljudje pravijo, da je zlo kratkega pogleda, da jo bo komaj za gospodinstvo rabiti mogel, sklene, prvo pot prav natanko paziti, če je temu res. To je bilo dekletu razodeto, ki ga potem sklene prepričati, da ni tako kratkega pogleda, in da jo ljudje le černijo. V ti namen zabode šivanko v skedenjska vrata. Ko enega dné mladeneč njene stariše klavern obišče, in ona odhajajočega do vrat spremlja, zavpije nagloma z gospodinsko skerbjo: Oj, kdo je to lepo šivanko v skedenjska vrata zabol? Takemu ostrovidu se čudi in razveseli mladeneč o prvem trenutku neizrečeno. Ali ko za gospodinstvo vneta deklina k vratom hiti, pade čez očetovega velikega vola, kterege ni vidila, ker je prav tiho pred vozom sena vprežen stal.

Prav veliko ljudém se taka godi, kakor temu kmetiškemu dekliču, ker po bogastvu segajo, ktero jim je osoja odrekla, zraven pa reči prezrejo, na ktere bi morali

naj bolj gledati, in se po tem takem v velike nesreče zakopljejo. A. Navratil.

Šesto pismo.

Učenec prosi očeta potrebnega denarja.

Ljubi oče!

Teško mi dene, da morate zmeraj toliko denarja za me izdajati. Rad bi Vam vse stroške povernil, ko bi le mogel; toda sedaj ne more drugače biti.

Ko bi Vi, oj dragi oče! za me ne skerbeli, bi bilo pač slabo z mano. — Znano Vam je, da sim zdaj v drugo polovico šolskega letu stopil, kjer se bom zopet drugih reči učiti začel. Zapovedano nam je po gosp. učniku, da si moramo dvoje nove bukve omisliti. Tudi za pisanje mi je še roba potekla. — Prav lepo Vas tedaj prosim, pošljite mi zopet nekaj denarja, da se bom s potrebnim preskerbeti in naprej učiti mogel. Zdaj, ko je ravno somenj, mi lahko po kakem domačem človeku pošljete. Če pa sami vtegnete k meni priti, me bo pa naj bolj veselilo. — Vse, kar mi bote dali, bom prav dobro obernal, in se zmeraj pridno učil, da se ne bote nikoli kesali zato, kar ste, in še bote za me izdajali. Lepo pozdravim Vas, ljubo mater in sestrice, ter ostanim vedno

Vaš

pokorni sin

V Ljubljani 1. velk. travna 1850.

Janex.

Novice za mlade ljudi.

(Zvit vboj.) Neki gospodar iz gornje Lososiane na Moravskem je ravno krov svoje nove hiše stavil, ko reven Jud pred hišo sede in začne mervico svoje gotovine šteti. Moža na strehi se polasti tolika spohotnost do denarjev, da spusti na Juda težko bervno, ki ga vbije. Hudobnež si vsvoji nato denar, zagrebe skrivaj nesrečnika in misli, da se hudodelstvo ne more soznati. Ali kar se ne stori, se ne zve. Hudodelec je že zapert, in čaka pravične kazni.

(**Strahna nesreča.**) 17. dan preteklega mesca je šlo pri Angersu na Francoskem bataljon vojakov čez most, kar se most podre, in 239 jih vtone. Neki strugar je bil prišel svojemu edinemu sinu do mosta naproti, in ga objame, preden na most stopi. Sin mu obljubi, da bo v pol ure že doma. „Tvoja mati te težko pričakuje“, mu reče. Komaj to izgovori, pade sin z mostom vred v vodo. Oče skoči za njim in pet vojakov iz vode reši; ali njegovega sina ni bilo med njimi. Še le drugi dan so mertvega izvlekli.

(**Naš mladi presvetli cesar**) pride v petek 10. maja potovaje v Terst v Ljubljano.

Kaj je klečet? kaj so stene? kaj grebeni v morju?

Vzvišana peščena tla morja imenujemo klečet, izpodvodne skale ali pečine stene, več stén skup pa greben (Riff).

Smešnica.

Neki ptujec, ki se je po Bohinskem jezeru vozil, hoče čolnarja, priletnega moža, malo trapati, ter ga vpraša: Oče! kaj mislite, koliko škafov bi moralo biti, da bi se tole jezero v nje spravilo? — „Sa, en sam, če je dosti velik“, odgovori mož, in ga plača.

Slovensko-ilirski slovník.

Čeber, čaber.

Čebrica, čabrica.

Čeda, četa, stado.

Čeden, čedan, čist.

Čediti, čistiti.

Čednost, čednost, čistoča.

Čeh, Čeh.

Čehljati, češljati.

Čeljada (vojaška kapa ali klobuk, ki čelo zakrije, večjidel iz kositarja), kaciga.

Čeljúst, čeljust.

Čelo, čelo.

Čelovódja, čelovódja.

Čemer (grenkost), čemer.

Čemérin, čeméran.

Založnica **Rozalija Eger**. — Odgovorni vrednik **J. Navratil**.

V Ljubljani.